HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a opta)

27 aprilie 2023 *

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Directiva 93/13/CEE – Clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Articolele 6 și 7 – Contracte de împrumut exprimate în monedă străină – Consecințe juridice ale declarării nevalidității unui contract de împrumut ca urmare a caracterului abuziv al unei clauze din acest contract – Clauză contractuală care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului”

În cauza C-705/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Győri Ítélőtábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria), prin decizia din 10 noiembrie 2021, primită de Curte la 23 noiembrie 2021, în procedura

MJ

împotriva

AxFina Hungary Zrt.,

CURTEA (Camera a opta),

compusă din domnul M. Safjan, președinte de cameră, domnii N. Piçarra și N. Jääskinen (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru MJ, de L. Marczingós, ügyvéd;

– pentru AxFina Hungary Zrt., de T. L. Horváth, ügyvéd;

– pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér și de K. Szíjjártó, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García și Zs. Teleki, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: maghiara.

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatei generale,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între MJ, pe de o parte, și AxFina Hungary Zrt. (denumită în continuare „AxFina”), pe de altă parte, în legătură cu consecințele juridice ale declarării nevalidității unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în moneda națională, ca urmare a caracterului abuziv al unei clauze din acest contract care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre stabilesc că clauzele utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «de către un profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauze abuzive.”

4 Articolul 7 alineatul (1) din această directivă prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»].”

Dreptul maghiar

5 Articolul 231 alineatul (1) din Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Legea nr. IV din 1959 privind Codul civil), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Codul civil”), prevedea că, cu excepția unor dispoziții contrare, creanța pecuniară trebuie plătită în moneda aflată în circulație legală la locul plății.

6 Din cuprinsul articolului 232 alineatele (1) și (2) din Codul civil reiese că, în raporturile contractuale, cu excepțiile prevăzute de lege, sunt datorate dobânzi, iar rata dobânzii aplicabilă este egală cu rata de bază a băncii centrale.

7 Potrivit articolului 237 alineatul (1) din acest cod, în cazul unui contract lipsit de validitate, trebuie să se revină la situația anterioară încheierii contractului respectiv.

8 Conform articolului 237 alineatul (2) din codul menționat, în cazul în care nu este posibil să se revină la situația anterioară încheierii unui contract, instanța poate declara acest contract aplicabil până la pronunțarea hotărârii. Potrivit acestei dispoziții, un contract lipsit de validitate poate fi declarat valabil dacă este posibil să se înlăture clauza de nevaliditate. În asemenea ipoteze, trebuie să se dispună restituirea prestației datorate, dacă este cazul, fără contraprestație.

9 În temeiul dispozițiilor az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény (Legea nr. LXXVII din 2014 privind soluționarea problemelor legate de modificarea monedei în care sunt redactate anumite contracte de împrumut și de normele privind dobânzile), contractele de împrumut exprimate în monedă străină au fost modificate pentru viitor, cu efect de la 1 februarie 2015. Prin această lege, legiuitorul maghiar a prevăzut printre altele conversia în moneda națională a creanțelor restante datorate, exprimate în monedă străină la data prevăzută de lege, și a precizat criteriile care permit stabilirea ratei dobânzii aplicabile în contractele în cauză.

Litigiul principal și întrebările preliminare

10 La 13 februarie 2008, reclamanta din litigiul principal a încheiat un contract de împrumut și de opțiune cu predecesorul legal al AxFina, pentru a cumpăra un vehicul. Cuantumul efectiv al acestui împrumut se ridica la 2 830 000 de forinți maghiari (HUF) (aproximativ 7 126 de euro), cu o perioadă de rambursare de 120 de luni, un cuantum de 920 862 HUF (aproximativ 2 319 de euro) fiind prevăzut cu titlu de dobânzi pentru toată această perioadă.

11 Acest contract prevedea un împrumut exprimat în franci elvețieni (CHF) și rambursabil în forinți maghiari. Fluctuația cursului de schimb dintre forintul maghiar și francul elvețian a afectat obligația de rambursare a reclamantei din litigiul principal, care a continuat să plătească rate lunare până în luna august 2015.

12 Győri Ítélőtábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria), care este instanța de trimitere, a declarat contractul menționat nul pentru motivul că clauza din acesta care punea riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului era abuzivă.

13 De asemenea, din decizia de trimitere reiese că, potrivit legislației maghiare aplicabile, contractul de împrumut în discuție era de asemenea nevalid ca urmare a clauzei din acesta potrivit căreia cursul de cumpărare ar fi aplicat la momentul acordării împrumutului, în timp ce cursul de vânzare sau orice alt curs de schimb diferit de cel stabilit la momentul acordării împrumutului s-ar aplica rambursării acestui împrumut.

14 În urma declarării nevalidității acestui contract de către instanța de trimitere, procedura a continuat în fața instanței de prim grad de jurisdicție, Szombathelyi Törvényszék (Curtea din Szombathely, Ungaria), în legătură cu stabilirea consecințelor juridice ale acestei declarații de nevaliditate.

15 În cadrul unui apel, cauza a fost introdusă din nou la instanța de trimitere.

16 Această instanță apreciază că contractul de împrumut în cauză nu poate fi executat prin înlăturarea clauzei abuzive menționate la punctul 12 din prezenta hotărâre.

17 În ceea ce privește efectele juridice ale declarării nevalidității acestui contract, instanța menționată arată că jurisprudența maghiară urmează în majoritate poziția adoptată de organul consultativ al Kúria (Curtea Supremă, Ungaria), în avizul său din 19 iunie 2019, care din punct de vedere formal nu este obligatoriu.

18 Potrivit acestui aviz, singura consecință juridică care poate fi aplicată atunci când un contract de împrumut conține o clauză abuzivă care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului este o „declarație de validitate” în temeiul dreptului maghiar.

19 În această privință, instanța de trimitere explică faptul că numai atunci când motivul de nevaliditate a unui contract nu poate fi eliminat, instanța sesizată poate declara acest contract ca fiind aplicabil provizoriu până la data la care pronunță decizia, fapt care este în mod necesar legat de rezilierea contractului menționat pentru viitor. În acest context, înlăturarea cauzei de nevaliditate implică, pentru consumator, înlăturarea în întregime a riscului de schimb valutar care decurge din clauza abuzivă în cauză (conversia împrumutului în forinți maghiari de către o instanță) sau dintr-o parte a acesteia (plafonarea riscului de schimb valutar de către o instanță), prin modificarea efectivă a conținutului aceluiași contract. Prin urmare, niciuna dintre părți nu ar beneficia de un avantaj patrimonial disproporționat.

20 Cu toate acestea, instanța de trimitere ridică problema dacă, ținând seama în special de jurisprudența Curții privind interpretarea articolelor 6 și 7 din Directiva 93/13, o astfel de abordare este compatibilă cu această directivă.

21 De asemenea, această instanță ridică problema posibilității instanței naționale de a declara valabil un contract de împrumut care conține o clauză abuzivă ce pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului și de a înlocui această clauză abuzivă cu dispozițiile Codului civil privind moneda rambursării unui împrumut, plata de dobânzi în cadrul raporturilor contractuale și stabilirea ratei dobânzii.

22 În aceste împrejurări, Győri Ítélőtábla (Curtea Regională de Apel din Győr) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva [93/13] se opun unei interpretări a dreptului național potrivit căreia consecințele juridice ale nevalidității contractului ca urmare a unei clauze abuzive incluse într-un contract încheiat cu un consumator, în cazul în care clauza abuzivă privește obiectul principal al prestației și, în consecință, contractul (de împrumut) nu poate continua să existe fără clauza considerată abuzivă, constau în faptul că instanța națională, după ce a declarat nevaliditatea contractului în ansamblul său – cu alte cuvinte, faptul că contractul însuși, în ansamblul său, nu poate rămâne în vigoare și nu poate produce efecte juridice obligatorii pentru consumator –,

a) declară validitatea contractului și dispune schimbarea monedei de cont a împrumutului acordat care constituie obiectul principal al contractului în forinți maghiari și înlocuiește suma exprimată în moneda de cont cu suma în forinți pe care consumatorul a primit-o efectiv de la împrumutător, precum și calcularea (înlocuirea) dobânzilor obișnuite aplicate principalului astfel determinat printr-o altă modalitate decât cea în care fuseseră calculate în contractul declarat nul, astfel încât rata „inițială” a dobânzii la momentul încheierii contractului să fie egală cu valoarea ratei dobânzii împrumutului interbancar în forinți din Budapesta ca rată de referință (BUBOR) în vigoare la momentul încheierii contractului, plus marja dobânzii stabilită în contractul inițial (exprimată în valută);

b) declară validitatea contractului și stabilește o limită maximă a cursului de schimb dintre valută și forintul maghiar, cu alte cuvinte prin reducerea riscului cursului de schimb asumat în mod efectiv de consumator și care rezultă din clauza abuzivă a contractului la un nivel pe care instanța îl consideră rezonabil și pe care consumatorul ar fi putut să îl ia considerare la momentul încheierii contractului, și lasă nemodificată rata dobânzii stabilite în contract până la data conversiei în forinți prevăzute cu caracter imperativ de o lege ulterioară?

2) Este relevant pentru răspunsul la întrebarea formulată la prima întrebare faptul că declararea validității în conformitate cu dreptul maghiar are loc
   a) fie într-o situație de fapt în care încă există un contract încheiat între părți, cu alte cuvinte în care scopul menținerii contractului este de a permite existența în viitor a raportului juridic dintre părți prin corectarea cu caracter retroactiv a clauzelor considerate abuzive – recalculând în același timp, pe baza clauzelor modificate, prestațiile realizate până la momentul respectiv – și de a proteja astfel consumatorul de consecințele deosebit de dăunătoare pe care le-ar implica obligația de a rambursa imediat întreaga sumă;
   b) fie într-o situație de fapt în care nu mai există contractul dintre părți care trebuie examinat în litigiul privind o clauză contractuală abuzivă – deoarece acesta a ajuns la termen sau deoarece creditorul îl reziliase deja anterior ca urmare a neplății ratelor sau deoarece apreciase că suma plătită era insuficientă sau, în orice caz, deoarece în realitate niciuna dintre părți nu îl consideră valid sau deoarece nu se mai poate ridica problema nevalidității sale ca urmare a unei hotărâri judecătorești – cu alte cuvinte, atunci când declararea validității contractului cu efect retroactiv nu are scopul de a menține contractul în interesul consumatorului, ci de a permite lichidarea obligațiilor reciproce și încetarea raportului juridic prin corectarea clauzei sau a clauzelor declarate abuzive?

3) În cazul unui răspuns afirmativ al Curții la prima întrebare literele a) și b) și ținând seama de asemenea de aspectele descrise în a doua întrebare, dispozițiile relevante ale [Directivei 93/13] se opun, în situația de fapt descrisă la a doua întrebare litera a), menținerii contractului până la data modificării prevăzută de legiuitor în Legea privind conversia în forinți, efectuând o înlocuire [a dispozițiilor nule din contract] cu dispozițiile legale naționale în temeiul cărora:

   – cu excepția unor dispoziții contrare (situație care nu se regăsește în speță), creanța pecuniară trebuie plătită în moneda aflată în circulație legală la locul plății;

   – cu excepțiile prevăzute de lege, în raporturile contractuale se datorează dobânzi;

   – cu excepțiile prevăzute de lege, rata dobânzii este egală cu rata de referință a băncii centrale.”

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

23 AxFina și guvernul maghiar au exprimat îndoieli cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară.

24 Potrivit AxFina, instanța de trimitere ar solicita Curții să aprecieze compatibilitatea dreptului maghiar cu dreptul Uniunii, ceea ce ar fi de competența exclusivă a acestei instanțe. De asemenea, întrebările adresate nu ar îndeplini cerințele de claritate și de precizie prevăzute la articolul 94 litera (c) din Regulamentul de procedură al Curții. Situația ar fi aceasta, pe de o parte,

în ceea ce privește motivele care au determinat instanța menționată să adreseze aceste întrebări și, pe de altă parte, în ceea ce privește identificarea normelor de drept al Uniunii pertinente în cadrul celei de a doua întrebări adresate.

25 Guvernul maghiar consideră că această a doua întrebare este ipotetică, întrucât vizează o ipoteză străină de realitatea litigiului principal, și anume cea în care ar exista un contract între profesionist și consumatorul în cauză.

26 Trebuie amintit că, pentru a permite Curții să ofere o interpretare a dreptului Uniunii care să fie utilă pentru instanța națională, articolul 94 litera (c) din Regulamentul de procedură al Curții impune ca cererea de decizie preliminară să cuprindă expunerea motivelor care au determinat instanța de trimitere să aibă îndoieli cu privire la interpretarea sau validitatea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii, precum și legătura pe care instanța de trimitere o stabilește între aceste dispoziții și legislația națională aplicabilă litigiului principal (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 27 și jurisprudența citată).

27 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții, care beneficiază de o prezumție de pertinență. În consecință, în cazul în care întrebarea adresată privește interpretarea sau validitatea unei norme de drept al Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe, cu excepția cazului în care este evident că interpretarea solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util întrebării respective (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 28 și jurisprudența citată).

28 Tot potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 267 TFUE, care este întemeiată pe o separare clară a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, instanța națională este singura competentă să interpreteze și să aplice dispozițiile din dreptul național, în timp ce Curtea este exclusiv abilitată să se pronunțe cu privire la interpretarea sau la validitatea unui text al Uniunii, pe baza situației de fapt care îi este prezentată de instanța națională (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 29 și jurisprudența citată).

29 În speță, din decizia de trimitere reiese că litigiul principal privește consecințele juridice ale declarării nevalidității unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în monedă națională, și că această nevaliditate rezultă din caracterul abuziv al unei clauze din acest contract care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului. În acest context, instanța de trimitere solicită, prin intermediul celor trei întrebări preliminare, să se stabilească dacă abordarea care constă în a urma avizul organului consultativ al Kúria (Curtea Supremă) din 19 iunie 2019, potrivit căruia instanțele naționale ar trebui să declare valabil un astfel de contract prin adaptarea obligațiilor consumatorului prin intermediul unei modificări a conținutului acestuia, este conformă cu Directiva 93/13.

30 În ceea ce privește în special cea de a doua întrebare, este necesar să se precizeze că, pe de o parte, printre ipotezele vizate la această întrebare figurează și situația în care nu mai există un contract între profesionist și consumatorul în cauză și că, pe de altă parte, aceste ipoteze le completează pe cele vizate la prima întrebare, privind interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13.

31 Având în vedere aceste elemente, nu rezultă în mod evident că întrebările adresate sunt lipsite de pertinență în vederea soluționării litigiului principal sau că problema ridicată prezintă un caracter ipotetic.

32 Prin urmare, este necesar să se considere că cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările preliminare

33 Cu titlu introductiv, reiese din cererea de decizie preliminară că clauza contractuală calificată drept abuzivă de instanța de trimitere pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului. Potrivit acestei instanțe, această clauză se raportează la obiectul principal al contractului de împrumut în discuție în litigiul principal, astfel încât constatarea caracterului abuziv al clauzei menționate a determinat-o să declare acest contract nevalid. În acest context, instanța menționată ridică problema consecințelor care ar trebui deduse din nevaliditatea contractului menționat în perioada cuprinsă între data încheierii sale, și anume 13 februarie 2008, și 1 februarie 2015, care corespunde termenului prevăzut de legislația maghiară pentru conversia în monedă națională a contractelor de împrumut exprimate în monedă străină.

34 Acestea sunt elementele în lumina cărora este necesar să se răspundă la întrebările adresate.

Cu privire la prima și la a doua întrebare

35 Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că aceste dispoziții se opun ca, atunci când o clauză care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea contractului de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în moneda națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie declarat valabil, iar conținutul obligațiilor consumatorului care decurg din clauza menționată să fie adaptat prin intermediul unei modificări a monedei respectivului contract și a ratei dobânzii stabilite în acesta sau al unei plafonări a cursului de schimb al acestei monede.

36 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că, în lipsa unor elemente suficiente în decizia de trimitere în ceea ce privește pertinența, în cadrul răspunsului la prima și la a doua întrebare, a împrejurării că declararea validității contractului de împrumut în cauză și adaptarea obligațiilor consumatorului care rezultă din clauza acestui contract considerată abuzivă urmăresc să permită instanței naționale să reglementeze obligațiile reciproce ale profesionistului și ale consumatorului vizat, precum și să pună capăt raportului juridic existent între aceștia din urmă, nu este necesar să se examineze aceste două întrebări în lumina acestei împrejurări.

37 Astfel, în primul rând, în ceea ce privește consecințele constatării caracterului abuziv al unei clauze contractuale, trebuie amintit că obiectivul urmărit de legiuitorul Uniunii în cadrul Directivei 93/13 constă în restabilirea echilibrului dintre părți, menținând totodată, în principiu,

validitatea întregului contract, iar nu în anularea tuturor contractelor care conțin clauze abuzive (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 54 și jurisprudența citată).

38 În ceea ce privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, Curtea a statuat că, atunci când instanța națională constată nulitatea unei clauze abuzive cuprinse într-un contract încheiat între un profesionist și un consumator, această instanță nu poate completa acest contract modificând conținutul acestei clauze (Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punctul 30 și jurisprudența citată).

39 Astfel, este necesar să se considere, în principiu, că o clauză contractuală declarată abuzivă nu a existat niciodată, astfel încât aceasta nu poate avea efect în ceea ce privește consumatorul. Prin urmare, constatarea pe cale judecătorească a caracterului abuziv al unei astfel de clauze trebuie, în principiu, să aibă drept consecință restabilirea în drept și în fapt a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în lipsa acestei clauze, mai concret prin instituirea unui drept la restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat, în detrimentul său, de către profesionist în temeiul respectivei clauze abuzive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctele 50 și 55, precum și jurisprudența citată).

40 Astfel, după cum a arătat Curtea, în cazul în care instanța națională ar avea posibilitatea să modifice conținutul clauzelor abuzive care figurează într-un contract încheiat între un consumator și un profesionist, o asemenea posibilitate ar putea aduce atingere realizării obiectivului pe termen lung urmărit prin articolul 7 din Directiva 93/13, care este acela de a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în astfel de contracte. Această posibilitate ar contribui la eliminarea efectului descurajator pe care îl are asupra profesioniștilor faptul că asemenea clauze abuzive pur și simplu nu sunt aplicate față de consumator, în măsura în care aceștia ar fi în continuare tentați să utilizeze clauzele menționate, știind că, chiar dacă acestea ar fi invalidate, contractul va putea fi totuși completat de instanța națională în măsura în care este necesar, garantând astfel interesul respectivilor profesioniști (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punctul 60 și jurisprudența citată).

41 Prin urmare, pentru a nu aduce atingere acestui obiectiv, instanța națională nu poate remedia nevaliditatea unui contract care rezultă din caracterul abuziv al unei clauze ce figurează în acesta, declarând contractul respectiv valabil și modificând simultan moneda acestuia și rata dobânzii stabilită în contractul respectiv sau plafonând cursul de schimb al acestei monede. O astfel de intervenție a instanței ar echivala, în definitiv, cu revizuirea conținutului acestei clauze și ar fi, în consecință, contrară jurisprudenței citate la punctul precedent din prezenta hotărâre.

42 În al doilea rând, reiese totuși din jurisprudență că, atunci când, precum în speță, contractul de împrumut în cauză trebuie anulat în întregime după eliminarea unei clauze abuzive din acesta, o astfel de clauză poate, cu titlu excepțional, să fie eliminată și înlocuită cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv sau aplicabilă în cazul unui acord între părți. O asemenea posibilitate este limitată la ipotezele în care anularea contractului în ansamblul său ar expune consumatorul unor consecințe deosebit de prejudiciabile, astfel încât acesta din urmă ar fi în acest fel penalizat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 41 și jurisprudența citată).

43 Din această perspectivă, Curtea a statuat că instanța națională trebuie să fie în măsură să admită, dacă este cazul, o cerere având ca obiect anularea unui contract de împrumut întemeiată pe caracterul abuziv al unei clauze privind riscul valutar atunci când se constată că această clauză este abuzivă și că acest contract nu poate continua să existe fără clauza menționată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punctul 56).

44 În acest cadru, trebuie arătat de asemenea că, atunci când instanța națională apreciază că anularea contractului de împrumut în cauză ar avea drept consecință penalizarea consumatorului, în sensul jurisprudenței menționate la punctul 42 din prezenta hotărâre, înlocuirea clauzei abuzive vizate cu dispoziții de drept național cu caracter supletiv nu constituie singura consecință conformă cu Directiva 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punctele 39 și 40).

45 Astfel, în lipsa unei dispoziții de drept național cu caracter supletiv sau a unei dispoziții aplicabile în cazul unui acord între părțile la contractul de împrumut în cauză susceptibilă să se substituie clauzelor abuzive în cauză, Curtea a precizat că, în măsura în care consumatorul nu și-a exprimat dorința de a menține aceste clauze abuzive, iar anularea acestui contract l-ar expune pe acest consumator unor consecințe deosebit de prejudiciabile, nivelul ridicat de protecție a consumatorului, care trebuie să fie asigurat în conformitate cu Directiva 93/13, impune ca, pentru restabilirea echilibrului real între drepturile și obligațiile reciproce ale cocontractanților, instanța națională să adopte, ținând seama de ansamblul dreptului său intern, toate măsurile necesare pentru a proteja consumatorul de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care anularea contractului menționat le-ar putea provoca printre altele ca urmare a exigibilității imediate a creanței profesionistului față de acesta (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 56 și jurisprudența citată).

46 Astfel, în împrejurări specifice, Curtea a putut considera printre altele că nimic nu se opune ca instanța națională să invite părțile să negocieze, cu condiția ca aceasta să stabilească cadrul negocierilor respective și ca acestea să urmărească stabilirea unui echilibru real între drepturile și obligațiile cocontractanților, ținând seama în special de obiectivul protecției consumatorului care stă la baza Directivei 93/13 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punctul 42).

47 De asemenea, Curtea a precizat că deși, ținând seama de natura contractului de împrumut, instanța națională consideră că nu este posibilă repunerea părților în situația în care s-ar fi aflat dacă acel contract nu ar fi fost încheiat, acesteia îi revine sarcina de a se asigura că, în definitiv, consumatorul se găsește în situația în care s-ar fi aflat dacă clauza considerată abuzivă nu ar fi existat niciodată (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 57).

48 În consecință, pentru a proteja interesele consumatorului, instanța națională are posibilitatea printre altele să dispună o rambursare în favoarea sa a sumelor percepute în mod nejustificat de împrumutător în temeiul clauzei considerate abuzive, o astfel de rambursare intervenind în temeiul îmbogățirii fără justă cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing, C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 58).

49 Cu toate acestea, trebuie precizat că competențele instanței nu se pot extinde dincolo de ceea ce este strict necesar pentru a restabili echilibrul contractual dintre părțile la contract și pentru a proteja astfel consumatorul de consecințele deosebit de prejudiciabile pe care le-ar putea provoca anularea contractului de împrumut în cauză (Hotărârea din 31 martie 2022, Lombard Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242, punctul 59).

50 În consecință, trebuie să se răspundă la prima și la a doua întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că aceste dispoziții se opun ca, atunci când o clauză care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea contractului de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în moneda națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie declarat valabil, iar conținutul obligațiilor consumatorului care decurg din clauza menționată să fie adaptat prin intermediul unei modificări a monedei respectivului contract și a ratei dobânzii stabilite în acesta sau al unei plafonări a cursului de schimb al acestei monede.

Cu privire la a treia întrebare

51 Prin intermediul celei de a treia întrebări formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că această dispoziție se opune ca, atunci când o clauză care stabilește riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în monedă națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie, în perioada cuprinsă între data încheierii sale și data intrării în vigoare a unei legislații naționale care prevede conversia în moneda națională a contractelor de împrumut exprimate în monedă străină, menținut în vigoare prin înlocuirea clauzei menționate cu dispoziții de drept național privind moneda rambursării unui împrumut, plata dobânzilor din cadrul raporturilor contractuale și stabilirea ratei dobânzii.

52 Astfel cum s-a arătat la punctul 42 din prezenta hotărâre, deși Curtea a recunoscut instanței naționale posibilitatea de a înlocui o clauză abuzivă dintr-un contract de împrumut cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv, această posibilitate este totuși limitată la cazurile excepționale, și anume la ipotezele în care invalidarea acestei clauze abuzive ar obliga instanța să anuleze acest contract în ansamblul său, expunând astfel consumatorul în cauză unor consecințe deosebit de prejudiciabile, astfel încât acesta din urmă să fie în acest fel penalizat.

53 Totuși, o asemenea posibilitate de substituire, care este o excepție de la regula generală potrivit căreia contractul în discuție continuă să angajeze părțile numai în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive pe care le conține, este limitată la dispozițiile de drept intern cu caracter supletiv sau aplicabile în cazul unui acord între părți și se întemeiază în special pe motivul că asemenea dispoziții sunt considerate a nu conține clauze abuzive (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 59 și jurisprudența citată).

54 Astfel, în cazul acestor dispoziții există presupunerea că reflectă echilibrul pe care legiuitorul național a dorit să îl stabilească între ansamblul drepturilor și obligațiilor părților la anumite contracte, în cazurile în care fie părțile nu s-au îndepărtat de o regulă standard prevăzută de legiuitorul național în privința contractelor în cauză, fie au ales în mod expres aplicabilitatea unei reguli instituite de legiuitorul național în acest scop (Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 60 și jurisprudența citată).

55 În plus, din această jurisprudență rezultă că lacunele unui contract, provocate de eliminarea clauzelor abuzive cuprinse în acesta, nu pot fi remediate doar pe baza unor dispoziții naționale cu caracter general (a se vedea în acest sens Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punctul 62).

56 În consecință, trebuie să se răspundă la a treia întrebare că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că această dispoziție se opune ca, atunci când o clauză care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în monedă națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie, în perioada cuprinsă între data încheierii sale și data intrării în vigoare a unei legislații naționale care prevede conversia în moneda națională a contractelor de împrumut exprimate în monedă străină, menținut în vigoare prin înlocuirea clauzei menționate cu dispoziții de drept național cu caracter general, în măsura în care astfel de dispoziții de drept național nu pot înlocui în mod util aceeași clauză cu o simplă substituire efectuată de instanța națională care nu necesită o intervenție din partea acesteia care să echivaleze cu revizuirea conținutului unei clauze abuzive care figurează în contractul respectiv.

Cu privire la cheltuielile de judecată

57 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a opta) declară:

1) Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii

trebuie interpretate în sensul că

aceste dispoziții se opun ca, atunci când o clauză care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea contractului de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în moneda națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie declarat valabil, iar conținutul obligațiilor consumatorului care decurg din clauza menționată să fie adaptat prin intermediul unei modificări a monedei respectivului contract și a ratei dobânzii stabilite în acesta sau al unei plafonări a cursului de schimb al acestei monede.

2) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13

trebuie interpretat în sensul că

această dispoziție se opune ca, atunci când o clauză care pune riscul de schimb valutar în sarcina consumatorului determină, ca urmare a caracterului său abuziv, nevaliditatea unui contract de împrumut exprimat în monedă străină, dar rambursabil în moneda națională, în care figurează această clauză, acest contract să fie, în perioada cuprinsă între data încheierii sale și data intrării în vigoare a unei legislații naționale care prevede conversia în moneda națională a contractelor de împrumut exprimate în

monedă străină, menținut în vigoare prin înlocuirea clauzei menționate cu dispoziții de drept național cu caracter general, în măsura în care astfel de dispoziții de drept național nu pot înlocui în mod util aceeași clauză cu o simplă substituire efectuată de instanța națională care nu necesită o intervenție din partea acesteia care să echivaleze cu revizuirea conținutului unei clauze abuzive care figurează în contractul respectiv.

Semnături